

İŞTE DOĞA

□ Biber (*Casplum* veya *Piper*) neden acıdır? Biberin içinde Kaspaysin denilen kristalin bir madde vardır. Meyvelerinin damar ve tohumlarında yoğunlaşmıştır. Yeşil biber, kırmızı olanından daha acı değildir. Çok olgunlaşmış biberlerde bile kaspaysin düzeyi değişmez. Olgunlaşmış biberlerin sivri uçları hafif kıvrık ve yukarı (sapı doğru) dönük olur. İyi biberlerin sapları karamamış olmalı, kuruma ve çürüklük bulunmamalıdır. Acı biberler koyu renkli ve çok sivri uçludurlar. Biberler A ve C vitaminlerince çok zengindirler. Sıcak havalarda yenen acı biberin serinletmesinin nedeni, terletmesi ve terin buharlaşmasıyla serinlik oluşturmasıdır. Biberden ağzı yanmaların yapacakları şey eklemek çönmektir; çünkü nişasta acıyı alır.

□ Tropiklerde yaşayan su leylâğı (*Nymphaea odorata*), tohum yapmaz. Yeni leylâklar, yaprağın merkezinden uzayan uçlardan yetişirler.

□ Kaya kaktüsü (*Ariocarpus fissuratus*), çok güçlü yumru kökleri yapar. Kuraklık sırasında bu kökleri bitkili çekip, toprak altına gömerek, kuruyup ölmekten kurtarır.

□ Dilkenil sırt balığı (*Gasterosteus aculeatus*), yuvasını ırmak tabanlarında yapar. Yuvasını ve yumurtalarını, tepetaklak durarak düşmanlarından korur.

□ Kurtlar (*Canis lupus*) neden ulurlar? Yalnızlıktan değil. Aslında toplu halde yaşamaya çok alışmışlardır. Hayvanlar dünyasının en iyi haberleşen canlılarındanlardır. Çok geniş alanlarda avlandıkları için uluyarak haberleşirler. Uluma bir kurt sürüsünün yerini diğer sürüye belirtir ve böylece birbirlerinin alanlarına girmez ve öldüresiyse boğuşmazlar. Bu güçlerini avlanmaya, dolayısıyla daha iyi ve uzun yaşamaya saklamış olurlar. Kurt ulumalarıyla ay ışığının ilgili bulunamamış; hatta karanlık gecelerde kurtların daha çok uludukları saptanmıştır.

□ Kan emici yarası (*Desmodus rotundus*), neden kan emer? Kan emen yarası yoktur. Kan emici denilen tür, ustura keskinliğindeki kesici dişleriyle yara açar ve akan kanı yalar. Tükürüğündeki kimyasal bir madde, kanın pıhtılaşmasını önler. Günlük ihtiyacı 30-40 gram kandır. Vücudu, özellikle böbrekleri, kandan başka bir şey ile beslenemeyecek yapıdadır. Korkulması gereken bunlar değil, kuduz taşıyan yarasalardır.

□ Sıçrayan tavşanın (*Pedetes capensis*) gövdesi ve kuyruğu aynı uzunlukta olup 50 cm. dir. Tehlike anında kanguru gibi zıplayarak kaçır ve her sıçrayışta 2 m. gider.

□ Dev kaktüs (*Carnegiea gigantea*), çeşitli yüksekliklerinde kimi zaman yirmiden çok kuşun yaşadığı çok katlı bir apartman gibidir. İnsanlar toplu konutlarda yaşamı bulmadan çok önce, bu kolaylığı Doğa geliştirmiştir.

□ Sarı mezgit (*Gadus pollachius*), Akdeniz'de yaşar ve yaşama süresince bıraktığı yumurtaların toplamı dokuz milyona ulaşır.

□ Karideslerin (*Mysidopsis gibbosa*), yumuşakçalardan bir konuyu her zaman bulunur. Bunlar, karidesin solungaçlarına yapışır ve gövdesindeki sağlam kalkanlarla korunurlar. Bu birliğin karidese ne sağladığı henüz anlaşılabilir değildir. Yumuşakçalar da karidese birşey veriyor olmalıdır; çünkü doğada vermeden almak hemen hemen olanaksızdır.

□ Lale ağacı (*Liriodendron tulipifera*) tomurcukları içinde iç içe girmiş katmanlı cepler vardır. Her cepte bir yaprağın modeli bulunur

□ Yay kuyruk böceği (*Collembola*), çift kabuklu yumurta yumurtlar. Dıştaki kabuk hemen düşer; ama yumurtanın ucunda iki kasnak bırakır. Böylece, makara görünümü alan yumurta, yuvarlanıp kaybolmaktan korunur.

□ Kılıç balığının (*Xiphias gladius*), iki sıra dişi vardır. Bir takım ağzında ve diğer takım, yaklaşık 180 cm uzunluğundaki testeresinin kenarlarındadır. Testereyi hem savunmak için hem de kürek olarak kullanır.

□ Gümüş martı (*Larus argentatus*), yerde açtığı bir oyukta yumurtlar. Su taşkınlarıyla yuva bozulsa ve yumurtalar başka yerlere sürüklense de hayvan, sanki kuluçkaya devam ediyormuş gibi yaşamını sürdürür.

□ Kırmızı göğüslü göçmen kazların (*Branta ruficollis*), yalnızca tek bir eşleri olur. Bunun nedeni, canlı kalabilmek ve neslini sürdürülebilmektir. Kutup bölgesinin dayanılmaz kışlarından uzaklaşmak için binlerce kilometre yol almaları gerekir. Soğuk nedeniyle yumurtlayacakları kutup yuvalarına erken gelemeyiz. Diğer yandan, sonbahar başlarında Güney'e göçleri başlamalıdır. Bu nedenle yumurtlamak, yavru çıkarmak ve onlara uçmayı öğretmek için pek az zamanları vardır. Başlangıçta bir eş seçip, bu birliği sonuna kadar sürdürmek, çok zaman alan eş bulma girişiminden daha güvenli ve yeni kuşakların yaşayabilmeleri için çok önemlidir.

□ Akçağaç (*Acer campestre*) kerestesi, ağaç gövdeli müzik aletleri yapımında kullanılmaktadır. Yapısı dolayısıyla, bu ağaçtan yapılan enstrüman çalınan notaların hemen hemen hiç bozulmadan kulağa ulaşmasını sağlar.

□ Yıldızlı pisi balığı (*Pleuronectes platessa*), ömrünün ilk yıllarında diğer balıklar gibi; fakat yaş ilerledikçe yan yatarak yüzer.

□ Kuzey Kutbu'nda yaşayan bir tür deniz yıldızı (*Asterodea*), beş kolludur. Bu kollardan dördü kütleşmiş; fakat beşinci boyunun beş katı kadar uzamıştır.

□ Kutup ayısı (*Ursus maritimus*), buzlar içindeki deliğinden hava almak için dışarıya başlarını uzatan fokları tek bir el darbesiyle bayıltıp, çekip çıkaracak kadar güçlüdür.

Hazırlayan ve Resimleyen:
Erdoğan SAKMAN